

DEBAT: KINESERIER

Weekendavisen 14. oktober 2005, 4 sektion, Ideer, side 12

Af Docent dr. Leif Littrup, Saxo-Instituttet, Afdeling for historie, Københavns Universitet

IDEER nr. 33 (19.-25. august 2005) bragte et interview med Anne Wedell-Wedellsborg, der er professor i kinesisk ved Aarhus Universitet. Under titlen »Mig, mig, mig« havde hun en række betragtninger over livet i Kina i dag, som de fleste med et rimeligt kendskab til landet sikkert kan genkende og supplere med nyttige kommentarer.

Et par bemærkninger kalder på lidt mere opmærksomhed: »Under kommunismen var det for få år siden muligt i få ord at sige noget generelt om Kina og kineserne, fordi samfundet var temmelig ensartet,« siger Anne Wedell-Wedellsborg. Og teksten fortsætter: »Sådan er det ikke længere. Samfundet er meget opdelt med store klasseforskelle. Lige så store som i USA.«

Jeg kender ingen, der seriøst har beskæftiget sig med moderne kinesiske forhold, som har troet på et så ensartet samfund under kommunismen. På overfladen kunne det se sådan ud, og det kunne være svært at trænge ned under propagandaen, men en videnskabelig tilgang måtte ud fra et almindeligt kendskab til det kinesiske samfund og dets historie antage, at denne overflade dækkede over en samfundsmæssig flerartethed på godt og ondt. En pluralitet, hvor få ord ikke rakte til selv den mest generelle, men ordentlige beskrivelse. Det synes bekræftet af det indblik, vi de senere år har fået i den nære fortid. Der sker meget i Kina i dag, som det ikke er rart at være vidne til, men at fremstille den foregående periode med den slags skønmalning bidrager næppe til vores forståelse, hverken af fortiden eller nutiden.

Hovedemnet i interviewet er opfattelsen af individet og selvet, og de ændringer der sker heri. Det kan være vigtigt til at forstå, hvorledes kineserne eventuelt er forskellige fra os. Her tales om et stærkt kollektivt samfund med meget lidt privatliv, heller ikke på toiletterne, og senere får vi at vide, at kineseren er meget familieorienteret. Alt dette kan være rigtigt, men skal vi sammenligne for at forstå, må vi også inddrage forskelle i samfundsudviklingen. Hvor meget skyldes økonomiske og tekniske forhold i et samfund, der ikke er så langt fra det traditionelle landbrugssamfund? Og hvor meget skyldes, at sikkerhed har været mere afhængig af det nære kollektiv, ofte familien og slægten, end vi er vant til?

Hvis man korrigerer med sådanne betragtninger, kan de beskrevne forandringer i selvets rolle begynde at minde om noget, vi ser andre steder. Vi får måske så et bedre grundlag til at vurdere de forskelle, der kan være reelle og betydningsfulde, og det skulle gerne give mere indsigtfulde og brugbare resultater.

Anne Wedell-Wedellsborg, der særligt arbejder med litteratur, giver os et eksempel, der kan være reelt og betydningsfuldt: »I klassisk kinesisk litteratur findes ordet jeg ikke. Eller i hvert fald yderst sjældent. I stedet brugte man ordet ren, som betyder menneske.« I få ord åbnes et kighul ind bag den kinesiske facade. Det er klar tale og nemt at huske, så det er næppe tilfældigt, at jeg har hørt noget lignende refereret af folk uden særlige forudsætninger i kinesisk sprog og litteratur.

Hver gang har jeg undret mig over, hvad der blev af de gode jeg-stedord i klassisk kinesisk. Jeg har derfor kigget i Pulleyblanks glimrende lille og let overskuelige grammatik for det klassiske skriftsprog, i standardordbøger, samt i litterære tekster fra 1500-tallet og frem til begyndelsen af 1900-tallet ihukommende Anne Wedell-Wedellsborgs fortsættelse: »Først i begyndelsen af 1900-tallet blev jeg et markant i kinesisk litteratur, da man skulle oversætte vestlige værker.« Min gennemgang af dette er forkortet væk, men kan ses på <http://www.staf/f.hum.ku.dk/littrup/persmat/kineseri1.htm>.

Resultaterne af min lille undersøgelse er:

1) at Pulleyblank ikke har overset noget væsentligt, når han ikke nævner ren/menneske brugt som jeg-stedord.

2) at jeg-stedordene levede i bedste velgående, og at vi hermed burde kunne aflive myten om, at ordet jeg ikke findes, eller i hvert fald kun yderst sjældent findes, i klassisk kinesisk litteratur.